

EVENIMENTELE DIN BALCANI (1908-1913) ÎN REFLECTAREA PRESEI DIN CĂLĂRAȘI

Stoica LASCU

În urmă cu opt decenii, semnarea la București a Tratatului de Pace (28 iulie/10 august 1913) ce avea să ducă la liniștea popoarelor și să impună o nouă ordine teritorială, echitabilă între statele din zonă - ca urmare a pierderii mării majorității a teritoriilor europene aparținând Imperiului Otoman, dispărut ca atare de pe harta continentului - a consfințit aplanarea uneia dintre potențialele crize internaționale, generatoare de un conflict generalizat, a unui război european care, acum, a fost evitat¹⁾. S-a evidențiat, în acel context, rolul istoric pozitiv jucat de țara noastră, asumarea cu responsabilitate a unor acțiuni politico-diplomatice și în extremis chiar militare, în scopul stabilității păcii în sud-estul european, a impunerii unui echilibru geostrategic corespunzător cu interesele naționale, economice și teritoriale ale țărilor respective, în consonanță cu evoluția istorică și echilibrul necesar interstatat²⁾. De altminteri, justețea hotărârilor Tratatului de Pace de la București a făcut ca, cu puține excepții, liniile granițelor trasate atunci să-și dovedească viabilitatea; pe de altă parte, evoluția spectaculoasă, în cascade, a istoriei Europei centrale și sud-est europene, în ultimii patru ani, ne îndrituiește a face apel la circumstanțele istorice premergătoare izbucnirii primei conflagrații mondiale a secolului, evenimentele din Balcani, de atunci, putându-ne ajuta la o înțelegere mai apropiată de adevăr a situațiilor contemporane; am putea, astfel, și contracara mai eficient și prompt acele teze și aserțiuni făcute public peste hotare, care nu concordă cu adevărul istoric în ceea ce privește contextul evenimentelor și istoriei statelor balcanice, a relațiilor dintre ele -, în care subiectivismul și vădita direcționare/manipulare a trecutului concură spre impunerea unei imagini deformată a complexității evenimentelor acelor ani, ținând scopuri contemporane subînțelese, care sunt oricum blamabile în lumea de astăzi. O lume a înțelegerii între popoare, a respectării unor tradiții comune, a evidențierii unor trăsături istorice comune, a conlucrării de bună vecinătate într-o Europă ce tinde, tot mai mult, spre integrare multiplă și echilibre regionale și interstatate³⁾.

Simptomatic pentru orașul dunărean Călărași, învecinat cu orașul bulgar Silistra, evenimentele din Balcani din anii 1908- 1913 (dar și din anii precedenți) au fost receptate, precum întreaga presă română, ca o consecință a existenței mozaicului etnic în regiune, pe fondul necesității menținerii unui echilibru de

putere între state și al necesității protejării intereselor României strategice și naționale. Iată, în acest sens, conținutul unui articol din septembrie 1908, pus sub titlul *Noua situație în Turcia* ⁴⁾: "În Macedonia, de multă vreme Grecii și Bulgarii sunt în permanentă luptă. Și unii și alții sunt animați de idei de cucerire, și de desnaționalizare. Lupta s'a dat nu atât între ei, cât mai ales contra populațiunii liniștite, care nu voia să fie nici bulgară, nici greacă. Pe această populațiune au schingiuit-o mai mult bandele Bulgărești și Grecești.

Românii din Macedonia nu urmăresc să facă din țara lor un stat românesc adaugă, îndreptățit, autorul, nesemnlat, al acestui articol-editorial dar nu voesc să devină nici Greci nici Bulgari. Locuitori pacinici și supuși credincioși ai Sultanului, ei voesc să fie și să rămână cetățeni osmani, fără însă să-și piarză limba și naționalitatea.

Din cauza slăbiciunii imperiului turcesc, multe au avut Românii de îndurat de la vecinii lor creștini.

Acum, prin noua organizațiune ce s'a dat Imperiului, veleitățile de cucerirea Macedoniei, din partea vecinilor, s'au tăiat, bandele s'au împușinat sau au dispărut și Românii, prin urmare, trebuie să fie mulțumiți de proclamarea constituției.

Interesul tuturor Românilor, și d'acolo și d'aici, este ca Imperiul Turc să fie cât mai puternic, ca Constantinopole să fie numai al Turcilor, *căci numai astfel Românii din Macedonia se vor putea menține în mijlocul slavismului* (subl. n.), gata în totd'auna d'a-i înghiți.

Schimbarea organizațiunii în Turcia se cuvine s'o primim ca un bun augur pentru viitor bun. Numai dacă constituția ar fi durabilă și revoluționarii turci nu s'ar desbina, după cum de alt fel ne arată istoria că au făcut toți revoluționarii".

Se regăsesc în acest articol și luare de atitudine din partea presei călărășene, premoniții ce-și vor dovedi, în anii următori, o materialitate expresă, mai ales în privința soartei românilor sud-dunăreni din granițele statelor creștine din Peninsula Balcanică, după 1913. Până atunci, însă, evoluția evenimentelor din zonă era cu atenție urmărită și explicitată opiniei publice călărășene. Astfel, este sesizat faptul că evenimentele din Balcani, respectiv mai ales relațiile bulgaro-turcești ca urmare a proclamării, la 5 octombrie 1908, a Independenței Bulgariei - "pot turbura pacea europeană". Analistul ziarului săptămânal "Liberalul" pornește de la premisa că acest act de afirmare a suzeranității țarului Ferdinand I, însoțit de încorporarea Bosniei și Herțegovinei de către Imperiul Austro-Ungar și unirea Cretei cu Grecia, "toate sunt lovituri mari și îndrăznețe ce s'au dat Turciei și tratatului din Berlin, opera tuturor puterilor celor mari"⁵⁾. În această situație, internaționalizarea evenimentelor din Balcani n-ar putea, totuși, să fie luată în considerare, interesele Marilor Puteri impunând o intervenție pentru

recunoașterea statu-quo-ului realizat; "cu toată surpriza - poate mai mult prefăcută ce le-a produs aceste evenimente și cu toate nemulțumirile ce vor fi având, e foarte puțin probabil că vor scoate sabia ca să apere tratatul ce li s'a sfâșiat". Aceasta cu atât mai mult cu cât, în fapt, "Rusia nu poate fi, în sufletul ei, de cât satisfăcută de lovitura dată de Bulgaria de care nu e de crezut că a fost streină", iar "Austria și-a făcut deja partea leului și nu ar putea imputa Bulgariei nerespectarea tractatului din Berlin. Cât pentru cele alte puteri deja se vor fi găsit sau se vor găsi alte compensațiuni". Părerea editorialistului călărășean era că înțelegerile dintre Marile Puteri vor salva pacea, în condițiile în care interesele lor erau într-un fel sau altul satisfăcute, prin diverse rapturi teritoriale, mai mult sau mai puțin mascate. "Cât pentru agitațiunile din Serbia și Muntenegru s'ar putea prezice, cu siguranță, că nu ele vor fi în stare, chiar dacă dela vorbe ar trece la fapte, să readucă lucrurile cum au fost mai înainte", constatare sumbră, dublată, în credința autorului, că "în diplomație nu te susține nimeni, numai din dragoste; trebuie să fie un interes la mijloc sau o temere", concluzionându-se: "Pentru cei mici, cum suntem noi, e greu să atragi simpatiele celor mari fără sacrificii"⁶⁾.

În viziunea amintitei gazete călărășene, evenimentele din Balcani, din toamna anului 1908, nu se vor regăsi în vreun areopag european, în ciuda acceptului, principal, din partea Marilor Puteri Europene, căci la o eventuală masă a tratativelor va ieși la iveală "contrarietatea de interese a diferitelor state"⁷⁾. În aceste împrejurări, zvonurile pentru o eventuală convocare a unei conferințe nu-și au substanța; chiar în cazul desfășurării ei, "Un lucru însă se poate afirma cu siguranță: ce s-a făcut se vor considera ca fapte implinite și prin urmare vor rămâne neatinse. Germania a declarat deja că nu înțelege a lua parte la conferință decât cu condițiunea ca să nu se discute nici o cestiune la care Austro-Ungaria ar face vr'o obiecțiune. Aceasta înseamnă că răpirea Bosniei și Herzegovinei, pentru care bieții Sârbi și Muntenegreni se agită, nici nu va fi adusă în discuțiunea conferinței. Cea mai mare nedreptate ce s'a săvârșit este deja consfințită"⁸⁾.

Și officiosul local conservator ia atitudine față de evenimentele din Balcani, informând mai pe larg despre desfășurarea lor, în 1908. Astfel, se arată că "Pe când marile puteri europene nu știau ce atitudine să ia ca să silească pe Turci să introducă reforme în Macedonia și să garanteze liniștea publică prin stărpirea bandelor de antați cari asasinau și jefueau populația pașnică, iată că Sultanul făcu Europei și lumii întregi surprinderea de a acorda o constituție introducând ast-fel reforme nu numai în Macedonia, dar în întreg imperiul.

Acest mare act explică "Deșteptarea Ialomiței" de sigur că nu se datorește numai presiunii puterilor și stăruinței lor de a pacifica Macedonia.

El se mai datorește, și încă în foarte mare parte, revoluției corpului al treilea de armată turcă trimisă să pacifice Macedonia. Ofițerii din acest corp s'au unit cu partidul tinerilor turci cari cereau reforme, și Sultanul s'a văzut de o dată în fața unui pericol mai grav de cum ar fi fost amenințarea unui războiu sau invaziunea armatelor unei puteri streine⁹⁾.

Proclamarea independenței Bulgariei și anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria prilejuiesc, firește, comentarii de substanță; astfel, este exprimată îngrijorarea perfect îndreptățită, de altfel, așa cum au probat-o evenimentele ulterioare că "Bulgaria nu se va opri aici. Ea va urmări mai departe visul ei de a deveni o Bulgarie mare și va lupta să-și anexeze Macedonia, sau o parte din ea, unde este multă populație slavă". Detaliind pozițiile fiecăreia din Marile Puteri Europene, autorul articolului intitulat *Copilul "cuminte"* este de părere că "în politică, ca și în toate operele omenești energia este totul. Cei care au energie și îndrăzneală urmăresc un scop și îl îndeplinesc, învingând orice piedici. Cei cari n'au energie și curaj, se pierd neobservați și desprețuiți". Explicația aceasta a evenimentelor istorice, prin reducerea motivațiilor doar la unul dintre vectorii declanșării și susținerii lor, nu este întâmplător introdusă în demersul analitic al contextului politic și istoric internațional. Ea viza sensibilizarea opiniei publice românești, a cercurilor diriguitoare din cadrul societății în fața politicii agresive pe care o promovau unele state în acea perioadă, o conduită materializată pe dreptul forței și a faptului împlinit. De aceea, în concepția autorului articolului menționat, blândețea și "cuminența", toleranța neamului românesc trebuiesc însoțite, într-o perioadă a agresivităților teritoriale și naționale, de o mai energică revitalizare a politicii de apărare a intereselor proprii. "În situația asta suntem noi, românii (de neluați în seamă, datorită, chipurile, lipsei de energie și curaj n.n.); fiind-că, timizi cum suntem din fire ceea-ce se explică prin lipsa noastră de energie (o hiperbolizare, firește, ce ar vrea să slujească susținerea argumentației inițiale n.n.) - am ținut tot-d'auna să jucăm rolul *băeșilor cuminte*, din familiile numeroase. Băeșii cuminte nu fac nebunii, nu se joacă zgomotos, șed liniștiți și tot-d'auna ascultători; iar guvernanta și mama de familie le arată o deosebită considerație și le dă o bomboană mai mult o bomboană care nu costă mult. Dar mama de familie și guvernanta de și au momente de supărare cu copiii energici, au și satisfacerea de a-i vedea că cresc bine și se impun atenției tuturor. Pentru că băeșii *cuminte* este un copil lipsit de energie, lipsit de voință, lipsit prin urmare de vitalitate, pe când cel sburdalnic este sănătos și plin de viață". Acestei alegorii nedrepte, în fondul ei, cu dinamismul și vitalitatea unui popor plin de înțelepciune și creștinească toleranță îi urmează și detalierea unor concreteți istorice. Astfel, autorul arată: "Cei cari au călătorit prin țările vecine știu că sate Românești

compacte și ținuturi însemnate locuite de români se găsesc din Polonia în Dalmația și din Tesalia până dincolo de Chiev. Toată această imensă suprafață pe care sunt semănați românii, a(r) (fi) putut fi teritoriu românesc și statul român să numere astăzi 50 sau 60 de milioane. Ce a trebuit însă pentru aceasta? Energie!

Fiind-că acest popor n'a avut destulă energie și activitate susținută, a rămas un stat coprins în niște granițe strimte, înăbușit de toate părțile de popoare mari și expansive; desorientat și timid.

Am pierdut pe rând Bucovina și Basarabia; n-am fost în stare nici măcar să impunem vecinilor noștri respect pentru năzuințele firești ka orce popor: de a se închea cu toate elementele lui omogene.

O mână de bulgari din Tulcea își afirmă naționalitatea lor, cu tărie, cu îndrăzneală, în fața autorităților noastre. Noi aici în regat, nu în Ungaria, tremurăm de grijă ca nu cum-va ungerii să ne bănuiască de iredentism!" Evidențiind și alte momente ale istoriei moderne, defavorabile unității neamului românesc fără a circumstanția, însă, împrejurările internaționale și spațiul geostrategic în care este plasat poporul nostru, statul român, la intersecția atâtor interese ale marilor imperii vecine -, autorul își exprimă, pe bună dreptate, îngrijorarea față de previzibilele alianțe statale în zonă, potențial periculoase pentru România: "Pe viitor, cine nu poate vedea în ce clește teribil vom fi strânși, din cauza înțelegerii și sprijinului reciproc al celor două state vecine: Austria și Bulgaria?!

Austria?

Ași! Cine poate crede aceasta că Austria, buna noastră amică și aliată, pentru al cărui sprijin politic sacrificăm de 32 de ani mari interese economice pentru a îmbogăți pe negustorii și fabricanții nemți, Austria să fie contra noastră? Austria al cărei monarch, Regele nostru a trăit toată viața în cele mai strânse legături de prietenie?

Nici o dată!

Austria este guvernanta care ne zâmbește că stăm ca un copil cuminte, pentru ca ea să aibă cât mai mult timp liber să petreacă.

Să nu uităm însă că copiii *cuminte* sunt condamnați la o moarte prematură sau la o viață ticăloasă și stearpă¹¹).

Sigur, autorul acestui articol era în cunoștință de cauză cu istoria mai veche a țării, nu neșansa de a fi "așăzați între trei vrășmași cari căutau să ne înghită, între Turcia, Rusia și Austria. Însă adaugă el a sosit vremea ca această temere să n'o mai avem și ca să ne afirmăm și drepturile noastre și năzuințele noastre ca popor¹²). Or comandamentele vremii reclamau, în viziunea îndreptățită a patriotului călărășean, o mai tranșantă politică externă din partea guvernului român, punându-se în prim-plan apărarea intereselor naționale ale

țării. "Se înțelege că nu putem cere guvernului să tragă sabia pentru faptul că Bulgaria s'a declarat independentă și pentru că Bosnia și Herțegovina au fost anexate la Austria. Însă putem cere unui prim-ministru (*nota bene* acesta fiind liberal, interpunerea politicianistă din partea periodicului conservator călărășean este vizibilă și, să adăugăm, forțată) al țării să fie mai rezervat în laudele și în consfințirile ce face unor acte cari se pun mai pre sus de dreptul internațional și despre cari toate statele mari fac rezerve formale și unele din acestea nu se sfiesc a le blama.

Putem cere oamenilor noștri de stat să urmărească, chiar cu sacrificii bănești, a strânge legăturile țării cu românii din provinciile subjugate și a întreține acolo oameni de propagandă, așa cel puțin cum au făcut cu românii macedoneni, de unde n'avem mari speranțe să ne vie vre un folos sau vre un ajutor". De asemenea, autorul arată că aceeași trebuință națională o resimt și frații din provinciile subjugate, intervenția României putându-se pune măcar pe același plan al intervenției "Rusiei și Austriei în Balcani pentru reforme și pentru civilizație în favoarea unor populații cari nu sunt nici ruși nici nemți, cu același drept poate interveni un guvern român în favoarea românilor din Ungaria și Rusia. Iar când un ministru strein s'ar mira de interesul ce'l punem noi pentru românii din țările subjugate, i s'ar putea răspunde frumos: ce au cele două puteri de amestecat în peninsula Balcanică și cu cât popoarele din granițele lor stau mai bine de cât acelea din Turcia?"¹³⁾

Efortul informațional al gazetei călărășene este, în toamna anului 1908, constant și remarcabil, cititorilor furnizându-li-se și alte comentarii ori știri, originale sau reproduceri¹⁴⁾. Astfel, prezentarea teoriei colonialiste, tipic imperialiste, a fostului ministru de externe englez, Chamberlain, potrivit căruia "statele mari vor deveni tot mai mari și statele mici vor deveni tot mai mici", este serios criticată, evidențiindu-i-se neajunsurile și greșelile de fond ale unei conduite bazate pe dreptul forței. "Însă nu numai mijloacele violente pot să rezolve o problemă internațională. Putem face demersuri diplomatice stăruitoare, și pe calea aceasta să câștigăm în partea noastră pentru această dreaptă cauză, pe cele-l'alte state ale Europei, pentru ca să ajungem la emanciparea fraților noștri subjuțați". Așadar, evenimentele din Balcani constituiau un motiv în plus pentru impulsionarea eforturilor diplomației românești în sensul satisfacerii idealului național: "Pentru aceasta trebuie să ne întemeem pe forțele noastre și să avem îndrăsneală.

Dacă n'am pierit în timpul marilor furtuni cari au bătuit Europa, putem fi siguri că nu vom pieri nici acum", concluzionează "Deșteptarea Ialomiței"¹⁵⁾.

În anii ce vor urma, presa călărășeană va informa, în continuare, opinia publică despre situația din Balcani, mai ales reproducând extrase din gazete

din Capitală¹⁶⁾; pledând pentru întărirea legăturilor cu Italia, cu care avem identitate de rasă, de interese și relațiuni strânse: "Și unii și alții avem frați subjugați aceluiași stat și prin urmare interese de a conlucra la ocrotirea lor. Și unii și alții avem aceeași teamă, ca Austria să nu înainteze până la Salonic. Italienii, ca Austroungaria să nu ocupe și Albania și prin urmare tot litoralul vecin al Adriaticei, cece ar pune pe Italia în stare de inferioritate pe Adriatica, iar noi, ca nu cumva Austroungaria ajungând la Salonic, în scop de a trăi în armonie cu bulgarii, să nu-i împingă în Dobrogea"¹⁷⁾; relatând despre *Înarmarea femeilor sârbe*, considerându-se că "În istoria modernă e primul caz că femeile se organizează în număr mare pentru războiu", perceptându-se, deformat că "Este un simptom al patriotismului dus la fanatism. Femeile sârbe, vre-o două mii, se pregătesc de mai multe săptămâni cu exercițiul armelor, pentru ca în momentul când patria va face apel, ele să poată da ajutor soților și fiilor lor. O doamnă bogată, văduva unui patriot sârb a agitat această idee și a întemeiat prima legiune de femei în număr de 200. Un colonel se spune în continuare a cedat rugărilor comitetului de inițiativă și a pus la dispoziția beligerantelor viitoare ofițeri instructori și arme. Zilnic se fac exerciții de tir și de mânăuirea armelor și domnește o disciplină exemplară. Sunt hotărâte să nu dezarmeze până nu va ceda dușmanul (subl. n.)"¹⁸⁾; se consemnează cu satisfacție, sfârșitul *Conflictului cu Grecia*, cauzat de "vandalismele din portul Pireu", criză pe parcursul căreia "Trebue recunoscut că în acest conflict, guvernul a avut o completă susținere din partea tuturor Românilor, cât și din partea partidelor și bărbaților de orice culoare politică, cece i-a dat puterea ca să susțină mai cu energie drepturile noastre. *Această aprobare unanimă, dovedește că atunci când sunt în joc interesele și demnitatea țării sau familiei Regale, toți lasă la o parte certurile sau resentimentele și pun umărul ca să eșim cu bine din orice împrejurări critice* (subl. n.). Mai mult, "Sfârșitul conflictului în bine deși chiar dacă nu aveam ce pierde totuși ne bucură, căci dorința noastră este ca să stăm bine cu toate stătele, între care și cu Grecia, cu care nu avem nimic, nici de împărțit nici pentru ce să ne certăm"¹⁹⁾.

În contextul evoluției evenimentelor din sud-estul Europei, când devenea tot mai evident că partea europeană a Turciei avea să fie împărțită între statele creștine, pentru țara noastră chestiunea aliaților și alianțelor se punea cu o acuitate sporită. Este o preocupare ce răzbate și din paginile presei timpului - *recte*, a celei din Călărași, îngrijorată, pe bună dreptate, de pericolul slavismului sud-dunărean, acolo unde trăiau atât de mulți frați ai noștri. Ca și în urmă cu doi ani, și acum în 1910 este reiterată semnificația și importanța unei alianțe cu Turcia; a unui stat cu care dese conflicte din secolele Evului Mediu nu au putut altera, în perioada modernă, existența unor relații civilizate, mai

ales după obținerea, pe câmpul de luptă, a Independenței, în 1877. "Acest ultim războiu ne-a adus Regalitatea și a pus capăt certurilor dintre noi și turci, cu cari nu mai avem azi contact de hotare. El ne-a mai dat acces la mare și astăzi pavilionul Român fâlfâie peste mări și oceane, deschizând noi orizonturi dezvoltării noastre economice.

Conflictul dintre noi și turci, rezolvit atât de bărbătește, nu ne-a pus însă la adăpost nici pe noi, nici pe ei, de alte griji privitoare la țările noastre.

Un inamic comun ne stă în față, care, dacă astăzi se pare a nu fi atât de supărător, el va deveni cu siguranță în viitor; și acest inamic este Slavismul". De aceea, autorul editorialului călărășean este de părere că "Am lucrat ca dușmani cu turcii, este timpul să lucrăm ca prieteni. Astăzi deci, vestea că "vin turcii", trebuie să ne bucure și ne bucură. Ast-fel se esplică elanul de entusiasm cu care escursionistii și studenții turci, ce ne sunt oaspeți, au fost primiți la București. Aceste vizite, cum și cele făcute de români la Constantinopol, ne fac să ne cunoaștem mai bine și vor strânge raporturile de prietenie ce trebuie să domnească între noi.

Cu regimul constituțional ce există acum în Turcia, va fi ușor să regulăm, în mod echitabil și loial, chestiunea învățământului și pe cea religioasă a aromânilor din Macedonia, chestiunea vacufurilor din Dobrogea, cum și convențiile comerciale și consulare.

Dar în afară de aceste chestiuni, destul de importante și ele, este o alta care primează și pe care trebuie să o avem în vedere, dintr-un ordin cu totul superior apreciază "Deșteptarea Ialomiței" că e vorba de existența și a noastră și a Turciei în viitor.

În contra Slavismului trebuie, se impune, să ne unim ca să ne apărăm". Se apreciază, în încheierea articolului că o viitoare apartenență și a Turciei la Tripla Alianță, precum și o eventuală alianță militară româno-turcă, sunt de natură ca "inamicul să fie mai puțin îndrăzneț și pacea va fi garantată pentru mult timp, dacă nu pentru tot-d'auna, dându-ne și nouă și popoarelor balcanice posibilitatea unei continue și neturburate dezvoltări (subl. n.)²⁰).

Deteriorarea climatului internațional, în toamna anului 1911, prin declanșarea ostilităților italo-turce, pentru stărpirea Tripolitaniei, repune în atenția opiniei publice îngrijorarea față de o posibilă extindere a conflictului în sud-estul Europei, mai ales că Marile Puteri erau evident favorabile Italiei. "Și, în adevăr, Turcia va trebui să cedeze, căci pericolul cel mare pentru Statul Turc nu este pierderea Tripolitaniei, cât amenințările ce-i vin din peninsula balcanică, unde Grecia întâi de toate, apoi Bulgaria, Serbia și Muntenegru, pândesc momentul când să ridice armele contra Turciei.

Fiecare din aceste stătuțe mici auceva de rupt din corpul Turciei Europene, și grija puterilor este să nu se întinză focul în Balcani, nu din cauză că doresc cu tot denadinsul păstrarea integrității Turciei sau faimosul "statu-quo", dar pentru că socotelile nu sunt încă făcute, para nu este încă coaptă (subl. n.).

Nenorocirea Turcilor este însă, că nu vor fi lăsați să se organizeze temeinic pe baze constituționale. Dacă nu chiar acum, după exemplul Italiei - diagnosticul comentatorului călărășean va fi validat, după cum se știe, de către desfășurarea evenimentelor (n.n.) -, dar în scurt timp vor izbucni în peninsula Balcanică noi conflicte care au de scop depărtarea Turcilor de Europa.

Aceasta este fatal", conchide, premonișios, organul de presă al conservatorilor călărășeni²¹⁾.

Pe măsură ce conflictul italo-turc se cronicizează, complicarea relațiilor dintre Turcia și celelalte state din Balcani reține atenția, cu îndreptățită îngrijorare, a ziarului "Deșteptarea Ialomiței"; astfel, în primăvara anului 1912, analizându-se stadiul amintitului război, se aprecia că "primăvara vine și odată cu ea apar nori și semne de furtună pe cerul Europei", considerându-se însă că "După chipul cum se prezintă lucrurile acum, sunt mari temeri că războiul dintre Italieni și Turci să nu fie înlocuit cu un războiu mai mare, în care să fie amestecate multe puteri europene și în care să fim târâți și noi Românii"²²⁾. Mai apoi, declanșarea celui de-al doilea război balcanic, în octombrie 1912, va duce la înmulțirea articolelor circumstanțiate chestiunilor balcanice, în special a relațiilor României cu Bulgaria pe larg și din varii puncte de vedere relevante.

Astfel, în articolul *Două rase: una în fața alteia. Românii și Bulgarii* ²³⁾, întins pe o întreagă pagină a ziarului săptămânal "Deșteptarea Ialomiței", sunt consemnate interesante aprecieri asupra caracterului și istoriei poporului vecin; ideea generală este aceea a atragerii atenției asupra exclusivismului național al bulgarilor, lipsa lor de toleranță conjugându-se cu "spiritul lor de vendetă și pornirea dușmănoasă a lor popor și stat contra românilor popor și stat". Iată, însă, câteva dintre aceste considerații puse sub semnătura M. (probabil

Th.C. Mănescu, redactorul responsabil al gazetei): "(...) Și noi am uitat toate aceste mizerii suferite de strămoșii noștri, nu tocmai depărtați; iar bulgarii ne spun mereu: Nu uitați Istoria.

Dar este cestiune de rasă. Noi uităm, dar rasa bulgară nu uită. Noi am tratat în Dobrogea cu o extremă blândețe pe turci, supușii statului român de la 1878, iar bulgarii pun astăzi pe femeile turcilor să frământă pâine pentru armata care se luptă contra turcilor ceea-ce românii s'ar fi simțit degradați la o asemenea idee, căci sentimentul umanității este la români mult superior de cât la bulgari, și aceasta este și o dovadă de superioritate de rasă.

Or, adevărul științific este că educația pe care timpul o face raselor umane, se face în sensul și direcția aceasta, a toleranței, a uitării trecutului dureros se avansează, la Călărași, o concepție de abordare și redare a istoriei de o surprinzătoare modernitate, atât de actuală, în primul rând, astăzi (n.n.) -, a întovărășirii pentru ușurarea traiului și pentru fericire, a propierii tuturor neamurilor ce aparțin speciei umane. Totul ne duce într'acolo: înmulțirea și perfecția mijloacelor de comunicație ne apropie acum de antipozi mai mult de cât eram cu o sută de ani în urmă aproape de Viena sau de Paris; progresele științelor și industriei ne fac să vedem tot mai limpede ce mare nebunie universală este războiul cu mașinile lui distrugătoare din zi în zi mai teribile; cu explozivele lui, și cu rezultatele desastroase ce lasă în urmă, în familii, în comerț, în industrie". Această pledoarie pentru pace și înțelegere între popoare, atât de necesară mai ales ca urmare a lărgirii orizontului informațional dar și pe fondul accelerării posibilităților de distrugere în caz de război - este necesară, în economia articolului de față, căci aceste realități ale lumii de atunci erau contrazise de atitudinea vecinilor din sud, așa cum este ea surprinsă, în continuarea articolului: "Dar bulgarii sunt mai puțin toleranți de cum au fost turcii. Bulgarii au putut trăi sub turci patru sute de ani, păstrându-și limba, naționalitatea și biserica, atunci când în contra turcilor Europa era neputincioasă. Iar în ce ne privește pe noi românii, există și până astăzi în Bulgaria peste o mie de sate locuite de români și acești români au păstrat sub turci naționalitatea lor, pe când *astăzi bulgarii nu le permit nici să vorbească românește; școlile române le-au desființat, și cele cari au mai rămas: la Turtucaia și la Sofia, sunt neconținut supuse la toate mizeriile* (subl. n.).

Spre a vedea cât de departe merg bulgarii cu intoleranța lor pentru tot ce este românesc, voi cita scrie autorul un exemplu care este destul de eloquent.

Sunt aproximativ zece ani, mergând într-o zi de vară la Silistra, însoțit de câți-va prieteni, am găsit acolo un român, cu soția lui de asemenea româncă, cari trecuseră acolo de puțină vreme, și țineau o mică bucătărie în deal la "Chiuciuc-Mustafa". Amândoi soții vorbeau între ei și cu copiii lor, mici încă, numai bulgărește, copiii nu știau românește. Indignați în contra purtării acestui om care ne mărturisise că este român originar din satul Călărașii-Vechi, l'am întrebat de ce nu vorbesc românește cu copiii.

El însă, uitându-se cu frică împrejur, ne-a răspuns: *Nu putem Domnule, ne urâsc bulgarii și nu mai vine unul în prăvălia noastră, și murim de foame, dacă nu vom vorbi numai bulgărește.*

Ne-ar veni nouă, românilor, în cap ideea aceasta de a urâ și persecuta pe un strein, pe un bulgar se întreabă, pe bună dreptate, autorul articolului

că vorbește cu ai săi limba sa maternă!? Noi suntem atât de nepăsători, în această privință, că am găsit în satul bulgăresc Ciocănești poate se mai găesc și astăzi femei bătrâne și bărbați cari nu știau românește cu toate că de o jumătate de veac avem acolo o școală românească întreținută de sat.

Din toată purtarea lor rezultă că bulgarii sunt un pericol pentru noi, pentru statul român - hiperbolizează, totuși, patriotul român din Călărași, îngrijorat, firește, de reacțiile belicoase a unor cercuri politice și ziaristice bulgare față de statul și poporul nostru -, și că *mai curând sau mai târziu acest popor are să ne aducă mari supărări* (subl. n.), mai ales că se simt protejați și speră să fie ajutați de imperiul rus, în contra noastră²⁴).

Încă din primele zile ale anului 1913, în paginile gazetei "Deșteptarea Ialomiței" își fac loc multe materiale asemănătoare, fie reproduse din presa bucureșteană²⁵), fie din ziare străine²⁶), fie conținând proprii comentarii. Astfel, într-unul dintre acestea, același Th.C. Mănescu crede că în fața expansiunii slavilor, sudici și nordici, "Pentru noi ideea salvatoare este existența și întărirea monarhiei habsburgice (*Sic!*), în care avem atâția români, cari tot au o viață politică independentă, pe când românii din statele slave sunt destinați pieririi, dacă nu vor sosi mai repede împrejurări favorabile pentru desrobirea lor.

Idealul nostru pare a fi că, după o nouă orientare ce ne impune căderea imperiului turc și mărirea statelor slave din Balcani, o confederație Austro-ungaro-română, dacă oamenii de stat austriaci ar înțelege să dea o nouă vigoare Monarhiei²⁶). Firește, o asemenea soluție nu putea întări românismul în aria sa teritorială nord-dunăreană, soluția avansată fiind determinată de pericolul slav, receptat cu acuitate de către comentatorul conservator din Călărași, care avertizează: "*În această stare de spirit, nu numai că nu este exclus un războiu cu bulgarii, dar el este inevitabil.* El va fi între noi și bulgari; el a fost și va mai fi între bulgari și sârbi, și fără îndoială, va fi unul între greci și bulgari.

Avem oare motive să ne temem de bulgari?

Răspunsul la această întrebare depinde de împrejurări.

Astăzi putem ține cu ei un războiu victorios, chiar dacă ei ar fi aliați cu sârbii contra noastră.

Însă amenințările și sfidarea ce ne aruncă bulgarii - apreciază T.C. Mănescu au ca punct de reazăm speranța lor în ajutorul Rusiei, ajutor care li se va da negreșit pe ascuns, cum li s'a dat și în războiul cu turcii, dacă Rusia nu va fi sau nu va îndrăzni să'l dea pe față de teamă să nu provoace intervenția Austro-Ungariei²⁷). Dezvoltându-și raționamentul, autorul consideră că doar o alianță cu Austro-Ungaria poate fi pavază pentru pretențiile bulgarilor, mai ales că Rusia nu va mai interveni "pe față în împrejurările actuale, cu toate amenințările ce ar face". Iată de ce, se consideră că o alianță, totuși cu bulgarii,

"le-ar folosi numai lor, ca să poată lua cât mai mult din sfărâmăturile imperiului turc, ca să poată lua Salonicul în detrimentul grecilor, Monastirul în detrimentul sârbilor, și alte teritorii cari s'ar cuveni Albaniei"; în consecință, se socotește că o astfel de alianță ar fi neviabilă: "Când ar fi vorba ca bulgarii să ne fie de ajutor la înfăptuirea idealului nostru național, să fim siguri că nu i-am găsi acasă, pentru că sunt un popor viclean, care nuși respectă cuvântul dat, și nici chiar semnătura pusă pe un tratat de alianță"²⁸).

Firește, sunt numeroase relatările de pe câmpul operațiunilor primului război balcanic, relevându-se *Grozăviile săvârșite de Bulgari și de Greci (după raportul inspectorului general francez al jandarmilor turci)*, cum se subintitulează un articol titrat *MĂCELURILE ÎN BALCANI*:²⁹) "Războiul coprinde în sine vărsări de sânge și grozăvii. Dar ceva nou și neobișnuit în veacul al XX-lea este să vezi până și armate neregulate, biruitoare, măcelărind oameni neînarmați, cari n'au luat măcar parte la războiu. Și nici o Putere nu ridică glasul împotriva sălbăticiilor ce se făptuesc, în tocmai ca în vremea războiului de treizeci de ani!"

Pe lângă consemnarea operațiunilor militare și a unor aprecieri pe marginea desfășurării lor "Deșteptarea Ialomiței" acordă spații largi și conțenciosului teritorial româno-bulgar. Și - e cazul a o spune - aprecierile redactorului responsabil al gazetei sunt mai pertinente decât multe din opiniile presei din Capitală, socotită mai ales cea zis "independentă" a "face servicii negative țării", prin modul în care prezintă chestiunea Silistrei, calchiată după presa franceză, care, la rândul-i, face servicii Bulgariei. Mai întâi, autorul arată că tactica bulgară este de a atrage atenția asupra unui litigiu secundar cum este cel al Silistrei, căci ei "știi de multă vreme că Silistra va fi într'o zi a României. În vederea acestei eventualități ei n'au făcut nici o îmbunătățire orașului sau portului, și l'au menținut în starea care era sub turci. Două milioane, capital comunal, al Silistrei, guvernul bulgar le-a luat în ajunul războiului și noi am publicat la timp delcarația unui fruntaș bulgar din Silistra, care a zis că de aceea nu s'a făcut la Silistra nici o îmbunătățire, fiindcă bulgarii n'au voit să facă aceste îmbunătățiri pentru români, care o vor ocupa într'o zi. În schimb bulgarii au construit o mare clădire pentru un liceu de băeți pe care încă de mult l'au înființat, tot așa au înființat un liceu de fete. Și despre aceste școli presa franceză a spus că sunt cele mai bune din toată Bulgaria.

Se poate vedea de aci cât de departe au mers cu prevederea bulgarii apreciază autorul și cât de just au aplicat ei planul lor, spre a'și pregăti în viitor tot ce le trebuie pentru ca, cedând împrejurărilor și forței, *scopul lor național să fie urmărit mai departe, până în ziua când speranța lor de a'și încorpora Dobrogea, să devie o realitate* (subl. n.).

N'au făcut nimic pentru oraș fiind că aceasta nu-i interesează. Românii au să facă destul pentru ridicarea Silistrei, cum au făcut pentru Constanța și pentru toate orașele din Dobrogea. Bulgarii însă observă, nu fără amărăciune și simț critic autorul au făcut ceea-ce Românii n'au să facă: au făcut școli bulgărești care să fie, și să rămână și sub români (subl. n.) centre de cultură națională bulgărească. Și le-au făcut la Silistra aceste școli, spre a fi, după cedarea acestui oraș, focarul de cultură națională pentru bulgarii din toată Dobrogea.

Căci bulgarii știau își dezvoltă, ziaristul din Călărași, observațiile, atât de judicioase în contextul epocii și în perspectiva istorică că Românii nu vor putea să refuze școalelor bulgare din Silistra, toleranța pe care și românii o vor pretinde pentru instituțiile de cultură română din centrele populate de românii din Bulgaria actuală și cei din Macedonia, care va urma să cadă în lotul Bulgariei.

Toată discuția, prin urmare - conchide autorul, în prima parte a articolului, atât de important, credem, pentru a cunoaște, peste timp, coordonatele judecății și a informațiilor furnizate opiniei publice călărășene, în urmă cu opt decenii pe care bulgarii o duc împrejurul cedării sau necedării Silistrei, este numai o abilitate, o cestiune de tactică, care a izbutit să amețească pe deștepții de la foile noastre "independente", așa că aceștia îi dau zor să discute întrucât Silistra este sau nu o poziție strategică necesară apărării Dobrogei contra unui eventual atac al bulgarilor³⁰).

Partea a doua a acestui articol pledează pentru obținerea unei granițe strategice sigure, nu înglobând doar Silistra, care cum am văzut era oricum cedată de către partea bulgară, ci o zonă extinsă, respectiv "mai sus de Turtucaia pe Dunăre și mai la sud de Balcic pe coasta Mării Negre", având în vedere că "Silistra și forturile ei nu ne pot garanta *pe noi* contra unui atac cu succes al bulgarilor, dar Silistra și forturile ei, în mâinile bulgarilor sunt o amenințare pentru noi, un pericol permanent și de neînlăturat. Aceasta este deosebirea".

Sugestiv este și articolul, purtând aceeași semnătură, intitulat *Bulgarii ne urăsc fără motiv*³¹), în care este vestejită atitudinea ziarelor sofioete dar și a fruntașului social- democrat român dr. Cr. Racovski -, ce stârnesc animozități în rândurile opiniilor publice ale celor două țări în jurul deciziei și acceptului guvernului bulgar de cedare a Silistrei, căci aceasta nu "însemnează robia poporului din Silistra!", comentându-se sarcastic că, în caz contrar "Implicit, anexarea Dobrogei la România, după războiul de la 1877, a însemnat robirea poporului din Dobrogea! Și Racovski, care a făcut și face parte din populația Dobrogei, a căzut și el, încă de atunci, în robia Românilor! Și *robul* acesta are totuși libertatea să vorbească și să uneltească în contra statului român, în contra națiunii române, adresându-se chiar românilor în propria lor țară!" Nu mai puțin categoric este

și finalul articolului, în care se arată că ura bulgarilor vine și din revenirea, la 1878, a Dobrogei la Țara-mamă, când tot atunci era răpită acesteia din urmă partea de sud a Basarabiei, "ce era un teritoriu mult mai bogat și cu o populație mult mai curat românească. Dar ei uită că la 1877 n'aveau, nu Dobrogea, dar nici măcar o patrie a lor reamintește Th.C. Mănescu istoria vecinilor noștri sudici în care să poată dispune de soarta lor, ei uită că până atunci erau robii turcilor și că pentru desrobirea lor s'a vărsat mult sânge românesc, și uită încă ospitalitatea frățească ce au găsit sute de ani, în acest pământ românesc apărut de vitejia și udat cu sângele părinților noștri, adăpost, pâine și apărare. Atunci, când bulgarii veneau să caute adăpost la noi, nu se simțeau căzuți în robia noastră, cum li se pare astăzi că ar cădea în robie populația din Silistra unde la 1877 erau mai mulți români decât bulgari (subl. n.)"³²).

Definitoriu pentru starea de spirit, în primăvara anului 1913, la sfârșitul primului război balcanic, în rândurile opiniei publice călărășene, așa cum este ea reflectată în paginile oficiosului local conservator, ni se pare a fi articolul intitulat *România față cu războiul dintre aliații balcanici*,³³) aparținând, de asemenea, lui Th.C. Mănescu. Comentându-se rezultatele conflictului abia încheiat, sunt reținute nu doar "pagubele incalculabile" ale României, ca urmare a "stagnării comerciale care a ruinat mii de comercianți" datorită afectării exportului, cât noile raporturi de forțe între statele sud-estului european, defavorabile siguranței teritoriale și economice a României; practic, "statul român, care era cel dintâi între statele balcanice, rămâne al doilea după Bulgaria ca întindere teritorială.

În adevăr, Bulgaria, care avea 96.000 kilometri pătrați a mai anexat acum 57 mii și pretinde că i se cuvine încă 40 de mii kilometri din ținuturile Macedoniei ocupate de sârbi și greci. Pentru a ocupa aceste ținuturi, Bulgarii nu vor să declare războiul sârbilor și grecilor, dar de fapt sunt în război cu acești foști aliați ai lor și caută să-i scoată pe unii din Salonic și pe alții din Monastir, Prilep, Ohrida și alte orașe pe cari bulgarii le revendică în baza tratatului de alianță ce există între ei și sârbi și pe motivul că acele localități sunt locuite de bulgari, iar nu de sârbi". Or, în aceste împrejurări, autorul exprimă deschis temerea că "peste zece sau două-zeci de ani /Bulgaria/ va fi o putere militară de temut", la această întindere teritorială și creștere a influenței sale contribuind prin ajutorul acordat în ultimele decenii la eliberarea de sub turci și modernizarea structurilor statului vecin și țara noastră: "Nu se poate zice că noi n'am contribuit la mărirea Bulgariei; și nu va fi decât vina noastră, dacă într-o zi Bulgarii ne vor plăti cu gloanțe recunoștința lor"... Cuprinsul articolului se constituie, în fapt, într-o critică la adresa guvernului român care nu a fost pregătit spune autorul din punct de vedere militar, în primul rând, a face față diferendelor balcanice; astfel, în momentul declanșării primului

război balcanic, "Noi nu ne-am adus aminte la Septembrie 1912, nici de ingratitudea bulgarilor, nici de interesele fraților noștri din Macedonia, unde aveam o situație privilegiată sub turci, că puteam susține cultura, existența și propagarea elementelor românești în peninsula balcanică. Ni s'a spus: «voim să facem războiul Turciei pentru liberarea creștinilor și nu pentru cuceriri teritoriale», și noi am răspuns: *privim cu simpatie întreprinderea aceasta*. Și atât! Am sperat că la momentul oportun vom spune cuvântul nostru și că *atunci glasul nostru va fi ascultat*". În credința comentatorului călărășean, România n-a împiedicat, totuși, declanșarea conflictului datorită faptului că *"armata nu era pregătită, și noi eram streini de urzirile ce se împleteau în jurul nostru; iar cei mai "intelenjenți" dintre noi zâmbeau la vestea că bulgarii, sârbii și grecii îndrăsnesc să se măsoare cu turcii; și poate că unii așteptau ca alianța balcanică, înfrântă de turci, să ne cheme în ajutor, pentru ca atunci să răspundem: «venim, dar cu anume condițiuni»*.

Trebue să mărturisim că am fost cam naivi.

Dar adaugă, pe bună dreptate, autorul articolului este iarăși adevărat că, după ce a început războiul între aliații balcanici și Turcia, nu puteam să sărim în spatele bulgarilor fără să ne fi atras dezaprobarea întregii lumi civilizate³⁴).

Așa cum nu era, de altfel, greu de prevăzut, contenciosul etnico-teritorial balcanic va cunoaște o nouă răbufnire violentă prin declanșarea conflictului dintre Bulgaria și foștii aliați. "Se dovedește dar ce am afirmat noi, că bulgarii se bat cu sârbii și cu grecii pentru a scoate pe aceștia din localitățile ocupate, și aceasta fără declarație de război", concluzionează articolul *Războiul dintre aliații balcanici*³⁵); sosise momentul, apreciază Th.C. Mănescu, ca România să ia atitudine, ținând seama de "interesele ei în Balcani" și de pasivitatea Europei față de schimbarea raportului de forțe.

Mobilizarea armatei române, la 20 iunie, și trecerea trupelor la sud de Dunăre, la 28 iunie, implicarea României în conflictul dintre statele creștine, sensibilizarea opiniei publice, pregătirea și întreținerea unei stări emoțional-patriotice specifice unor astfel de situații sunt pe larg, de asemenea, reflectate în paginile gazetei "Deșteptarea Ialomiței". Astfel, sub titlul *Momente mari*³⁶), este consemnată atmosfera pozitivă în care populația Călărășului a perceput semnificație mobilizării. "Efectul ce a produs asupra populației a fost grandios. Toți orașenii au arborat pe la casele lor drapelul național, iar bucuria și entuziasmul se vedeau întipărite pe fețele tuturor.

Cu aceeași voie bună a fost primită știrea și de către țărani, cu toate că mobilizarea venea într'un timp cu totul nepotrivit, căci bogata recoltă a cerealelor din acest an nu este încă strânsă, și secera grâului abia începută.

Încă de Vineri au început să vină rezerviștii, iar Sâmbătă și Duminică orașul era inundat de lume, cum nu s'a pomenit vre-o dată. Cu un avânt eroic

și cu strigăte de *Trăiască România!* intrau rezerviștii în grupuri compacte în oraș și mergeau la cazarmă ca să (fie îmbrăcați. O săptămână întreagă orașul a fost în sărbătoare³⁷). Descriind starea de spirit, animată de responsabilitate față de destinul țării, încărcată de un autentic patriotism, gazeta amintită evidențiază devotamentul țăranilor față de îndatoririle ostășești și chemarea sub drapel, însoțită de privațiunile specifice stării de război. "Dar, o dată cu mobilizarea care a semănat entuziasmul, au venit și rechizițiile care au adus nota reală a jertfelor ce începeau a fi simțite. Ca să lupte pentru mărirea patriei, cetățeanu care își lasă acasă soția, copiii, poate în lipsă, ogorul nemuncit, mamă plânsă, vine ca la nuntă cântând și chiuind. Rechizițiile însă îi amintesc că el nu este chemat la petrecere, ci la o mare și supremă datorie pentru salvarea patriei. Totuși țăranii se resemnează și aduc vitele lor, cu simțământul adevărat și real al sacrificiului. Patria, care i-a cerut fiii, îi cere și vita de muncă, tovarășul și prietenul nedespărțit al plugarului³⁸).

Sunt publicate, de asemenea, materiale oficiale, articole de îmbărbătare pentru cei mobilizați sau rămași acasă, un mobilizator și patriotic *Apel către Călărășeni*: "Subscriși, constituindu-ne într'un Comitet spre a veni în ajutorul moral și material al familiilor oștenilor din Călărăși, cari au fost mobilizați, facem printr'aceasta un călduros apel către toți concetățenii noștri, spre a depune obolul lor, pentru ajungerea scopului sus arătat.

Numărul membrilor acestui Comitet este nelimitat; prin urmare orice cetățean se poate înscrie.

Lista sau listele de subscripțiuni ce se vor lansa, vor purta semnătura D-lui Prefect, care face parte din acest Comitet, a D- lui Trajan Marinescu, secretarul comitetului, pecetea Prefecturii și va indica numele persoanei căreia s'a încredințat.

Nu ne îndoim că așa precum oștenii noștri și vor face datoria lor deplină pe câmpul de glorie, ne vom face și noi pe a noastră, contribuind fie-care, în limita puterilor sale, la ajutorarea familiilor celor plecați, spre a ne mări țara și prestigiul ei³⁹); între semnături figuri cunoscute ale vieții publice călărășene, precum, Alex. Negutz-Demetrescu, Alex. Bădulescu, Eug. Munte, dr. Samarian, N.C. Ușurelu, Trajan Marinescu, N.N. Seceleanu, C.I. Șeicărescu, Ath. Mitulescu ș.a. De asemenea, este inserat un *Apel* către cetățeni din partea prefectului Alex. Negutz-Demetrescu, în care, între altele, se arată necesitatea ca organele statului să fie receptive la nevoile familiilor celor mobilizați: "Consiliile comunale și în genere toate autoritățile din județ sunt rugate să aibă deosebită grijă asupra familiilor rămase pe urma celor mobilizați, luând toate măsurile posibile și dând ajutorul moral și material pentru a face să fie cât mai puțin simțită lipsa celor plecați pe câmpiile Bulgariei, pentru apărarea țării și mărirea gloriei

și a neamului românesc⁴⁰). Pe larg sunt popularizate ofertele acelor proprietari care vin în sprijinul susținerii materiale a familiilor țăranilor mobilizați⁴¹), după cum este inserat și un alt *Apel* din partea "Secției din Călărași a *Uniunii evreilor pământeni*, în care se spunea: "*Evrei români!* Patria pentru a'și apăra interesele superioare a trebuit să facă apel la ultima ratio care este mobilizarea și războiul.

Momentul supremei datorii a sosit.

A venit vremea sacrificiilor nobile.

Evrei români!

Dovediți și de astădată sentimentele patriotice cari vă însuflețesc în totdeauna pentru țara în care v'ați născut, unde ați învățat dulcea limbă românească, pentru țara în cari zac osemintele părinților voștri.

Camarazii de armă creștini și evrei, într'o înfrățire generoasă și patriotică, au plecat voioși să dea vitejește pieptcu dușmanul țării, și cu eroismul strămoșesc vor face să izbândească cu glorie cauza și armata română.

Iar voi cei-l'alți dați cu inima voioasă obolul vostru pentru trebuințele armatei și pentru familiile celor mobilizați.

Sus inimile!

Trăiască brava armată română!

Trăiască România!⁴²); amintitul Comitet era compus din următorii cetățeni: dr. I. Weissberg (acesta își avea cabinetul de consultații în str. Dobrogei nr. 26), Naftali Levy, Z. Goldstein, Avram Iarchy, Tzadic Levy, H. Goldenberg, Leon Papier, N. Revici.

După cum se știe, intervenția rapidă și energică a României în cel de-al doilea război balcanic a pus capăt conflictului prin încheierea *Tratatului de Pace de la București* (28 iulie/10 august 1913); consemnând "desăvârșirea fericitului eveniment"⁴³), presa ialomițeană își îndreaptă atenția asupra învățămintelor ce se pot extrage din desfășurarea campaniei militare⁴⁴), vis-à-vis de fostul inamic manifestând condescendență, dar și fermitate: "Vecinii noștri nu merită însă compătimire pentru lecția ce li s'a servit, căci cunoșteau prea bine superioritatea noastră și trebuiau să fie concilianți"⁴⁴). Cu alt prilej este combătută acțiunea acelor cetățeni români "dar cu inimă bulgărească, cari de la începutul războiului balcanic au făcut o aprigă propagandă printre români contra oricărei acțiuni față de bulgari, sub cuvânt că am comite o infamie dacă am căuta să luăm o palmă de pământ bulgăresc.

Eată însă că suntem, nu în posesiunea unei palme de pământ «bulgăresc» (par'că bulgarii când au năvălit în peninsula balcanică au adus pământul cu ei în traistă!) dar a unei întinderi ceva mai mari de cât o palmă⁴⁵); articolul cu pricina, intitulat *Ce sunt în stare să facă bulgarii cetățeni români*, îl combate pe dr. Cr. Racovski, care "demonstrase, în manifestul socialist, imoralitatea

acțiunii noastre în Bulgaria".așezând înțelegerea evenimentelor pe făgașul firesc, al apărării interesului național-teritorial românesc: "Și trebuie să ne spue bulgarul Rachovski, cât datorăm noi țărâniei române, și câtă grijă trebuie să avem de ridicarea materială și culturală a țărâniei?"

Noi știm toate acestea, dar mai știm că această țărânie, pământul ei, avutul ei, viața și libertatea ei, trebuie apărate înainte de or-ce (subl. n.). Și când avem dovada de ce este în stare să conceapă și să făptuiască seminția lui Krum și Asparuk, care ne-a dat dovezi proaspete de barbarie când au întors armele contra aliaților sârbi a doua zi după ce aceștia au ajutat armata bulgară să cucerească Adrianopolul și să învingă definitiv pe turci; când a ucis populația sârbă dezarmată și a prădat avutul ei noi trebuie să ne gândim înainte de toate la apărarea patrimoniului nostru. *Eram datori față de generațiile viitoare și cu istoria dezvoltării poporului român, să reducem puterile unui popor impulsiv cum este poporul bulgar și să-l punem în neputință de a ne ataca* (subl. n.).

Barbarul învingător nu ne-ar cruța. Barbarul învins n'are dreptul să ne impute că nu l'am lăsat să ne învingă"⁴⁶).

Ultimul număr al gazetei călărășene "Deșteptarea Ialomiței", din anul 1913, are încorporat un pertinent material având titlul sugestiv *Rolul României (în) Asigurarea păcii europene* ⁴⁷). Autorul nesemnat al acestui articol-sinteză vedește o înțelegere adecvat-istorică a evenimentelor ce au caracterizat sud-estul Europei în respectivul an, surprinzând, cu deplină temeinicie, credem, rolul pozitiv al țării noastre în înrâurirea cursului lor. Exprimarea speranței în conlucrarea, de acum înainte, pașnică, a statelor din zonă este reclamată ca o necesitate vitală în folosul progresului economic și al siguranței păcii, după cum respectarea angajamentelor asumate prin Tratatul de la București, în privința respectării dezvoltării culturale și naționale a minorităților - *recte*, a românilor macedoneni

"este un principiu foarte însemnat, de care atârnă liniștea popoarelor din Balcani, și prin urmare pacea Europei, pentru asigurarea căreia România și-a pus în cumpănă toată greutatea ei".

Iată, însă, conținutul *in extenso* al acestui important articol, semnificativ nu doar pentru înțelegerea judecății înaintașilor noștri în urmă cu opt decenii, dar și prin reverberațiile sale contemporane, într-o lume și într-o regiune în care țara noastră se manifestă precum vedem, tradițional ca un factor de progres și democrație, de echilibru și garant al păcii, al valorilor pluralismului democratic din zilele unui final dinamic de mileniu în noua structură geostrategică a Europei. "În socotelile celor două mari grupări de puteri, tripla alianță și tripla înțelegere, rolul României avea o importanță secundară până la pacea de la București. *De la această dată începe să se desineze lămurit marea importanță a statului român, care și-a câștigat un loc de frunte în sfatul puterilor.*

Pentru Europa singura cheazășie a liniștei sale se găsește acum în purtarea României (subl. n.), care a dat dovezi în același timp și de energie și de înțelepciune. Statele balcanice au recunoscut singure, că, numai având concursul țării noastre, ele pot să trăiască cu adevărat libere, scuturându-se de influențe streine, cari le periclitizează viitorul.

Chiar și Bulgaria va trebui să caute prietenia României, de la care nu se poate aștepta la nici un rău. Ca țară vecină nu trebuie să se gândească de cât că datorește țării noastre recunoștință. Revenind la sentimente mai bune, poporul bulgar va încerca să se reculegă pe urma greșelilor săvârșite și să se îndrumeze pe o cale mai sănătoasă, întreținând legături prietenești cu toți vecinii.

Chestiunile de naționalitate, cari mai pot turbura liniștea țărilor balcanice, nu sunt totuși de natură ca să nu se poată găsi deslegare prin bună înțelegere.

Pe temeiul reciprocității, al concesiunilor național-culturale, statele balcanice au posibilitatea de a se împăca. Popoarele din Peninsula Balcanică nu se cuprind nici unul în limitele statelor respective, astfel ca să nu trăiască amestecate două sau mai multe împreună. *Din cauza aceasta o împărțire politică a peninsulei, după grupările etnice, este cu neputință* (subl. n.).

Nici o țară balcanică nu trebuie să-și sporească teritoriul în paguba celorlalte, râvnind la rolul de conducătoare. Ori-ce încercare în scopul acesta trezește în chip fatal sentimentul de solidaritate în sânul țărilor păgubite. *Și foarte cuminte a procedat România, când putea și n'a voit să se întindă prea mult pe socoteala Bulgariei* (subl. n.).

Prin purtarea sa corectă țara noastră a devenit arbitru situațiunii. România va veghea, ca toate statele din Balcani să-și îndrepteze silințele lor spre înțelegerea intereselor comune, *să pună bazele unei înfrățiri, întrecându-se prin muncă și hărnicie pe calea progresului, iar nu să nutrească gânduri vrăjmășești unele împotriva altora* (subl. n.).

Europa privește liniștită la opera întreprinsă de țara noastră și se întrevăd acele zile senine pentru Orientul european, când pacea nu va fi primejduită din această parte. Precum cele două mari grupări ale puterilor europene au asigurat pacea lumii, *tot astfel, România prin stabilirea echilibrului de forțe în Balcani, a garantat pacea în Orient* (subl. n.).

Rolul României a fost și va fi dintre cele mai frumoase. Astăzi popoarele balcanice li s'a deschis un teren nou de muncă, un drum lung spre un viitor strălucit. Și, după ce se vor fi cicatrizat rănila războiului, popoarele își vor fi uitat și dușmănia, împrietenându-se ca niște buni vecini, cari își datoresc ajutor reciproc.

Pentru a putea însă a asigura pacea Europei cu deplin succes, țara noastră va trebui să-și sporească puterile ei militare și economice (subl. n.). Prin bogăție și prin putere România va ști să se achite de misiunea ei în acest colț sbuciumat al lumii. Calea, pe care trebuie să urmeze, este lămurit desenată; ea nu umblă pe căi lăturalnice, și din cauza aceasta țara noastră și-a atras simpatia și admirația popoarelor europene.

Recunoștință datoresc însă popoarele din Balcani țării noastre, și această recunoștință se poate arăta, dacă grecii, sârbii și bulgarii se vor ține de angajamentele luate prin protocolul păcii de la București, *prin care aceste popoare se obligă ca să garanteze Românilor Macedoneni libera lor dezvoltare prin școală și biserică* (subl. n.). Acesta este un principiu foarte însemnat, de care atârnă liniștea popoarelor din Balcani, și prin urmare pacea Europei, pentru asigurarea căreia România și-a pus în cumpănă toată greutatea ei⁴⁸).

NOTE

1. Vezi S. Berstein, P. Milza, *Histoire de l'Europe contemporaine. Le XIXe siècle (1815-1919)*, Hatier, Paris, 1992: 259.

2. *Ibidem*

3. Într-o recentă lucrare care se recomandă a fi "le prototype d'un manuel scolaire d'histoire de l'Europe; le premier euromanuel", nu sunt menționate crizele internaționale de la începutul veacului, implicit nici cea balcanică (*Histoire de l'Europe*, Hachette, Paris, 1992 320-324).

4. *Noua situație în Turcia*, în "Liberalul", I, 30, 21 septembrie 1908 1.

5. *Conflictul din Balcani*, în *Ibidem*, I, 31, 2 octombrie 1908 1.

6. *Ibidem*.

7. *Evenimentele din Balcani*, în *Ibidem*, I, 33, 16 octombrie 1908 1.

8. *Ibidem*; vezi și *Ibidem*, I, 34, 23 octombrie 1908 1; vezi și *Cui profită. Evenimentele din Balcani*, în *Ibidem*, I, 32, 9 octombrie 1908 2.

9. *Evenimentele din Balcani*, în "Deșteptarea Ialomiței", IX, 16, 17 iulie 1908 2-3.

10. Th.C. Mănescu, *Copilul "cuminte"*, în *Ibidem*, IX, 26, 25 septembrie 1908 1.

11. *Ibidem*.

12. *Idem*, *Ce a fost Austria pentru noi*, în *Ibidem*, IX, 27, 2 octombrie 1908 1.

13. *Ibidem*.

14. Vezi, de pildă, *Îngrijorarea României* (apud "Epoca"), în *Ibidem* 2; *Primul ministru englez despre conflictul balcanic*, în *Ibidem* 3.

15. *Civilizația cuceritorilor*, în *Ibidem*: 3.

16. Vezi, de pildă, *Bulgarii despre România*, în *Ibidem*, X, 8, 28 mai 1909 1 ("Un ziar din Capitală publică un rezumat al unei conferințe ținută de un intelectual bulgar, probabil, la Sofia Ziarul românesc nu arată locul unde s-a ținut conferința despre ideea unei Confederații Balcanice.

Conferențiarul, d-l Gr. Vasilev, un cunoscut publicist bulgar, arată că nu toate popoarele pot să intre în această confederațiune, din diferite motive. În primul rând, Turcia nu poate să intre în confederația balcanică, pentru că are prea multe naționalități în imperiu, care toate tind la autonomie.

România, de asemenea crede conferențiarul, că nu va putea multă vreme să ia parte în confederație căci deși este țară destul de puternică și mare, este ocupată cu chestiunea agrară.

Și România va trebui să rezolve odată cu violență această chestiune. *Pe de altă parte România este strâns legată de soarta celor 3 milioane de conaționali din Ungaria a căror soartă nu se va hotărâ asa de curând*".

17. Pr. Dimitrescu, *Să iubim mai mult Roma*, în "Liberalul", II, 49, 26 februarie 1909 1.

18. *De pretutindenii. Înarmarea femeilor sârbe*, în Ibidem, II, 51, 12 martie 1909 3.

19. *Conflictul cu Grecia*, în Ibidem, III, 87, 17 iunie 1910 1.

20. *Vin Turcii*, în "Deșteptarea Ialomiței", XI, 18, 12 august 1910 1; vezi și *Interviewul D-lui P.P. Carp*, care, referindu-se în paginile unui ziar vienez la *Situația din Balcani*, arăta: "Eu personal sunt încredințat că întruchiparea viitoare a acestor împrejurări depinde numai de trăinicia regimului june turc și această convingere o nutresc toți cei din Europa cari doresc pace (...). În interesul păcii balcanice, la a cărei turburare s'ar ivi ca posibile și alte complicații, trebuie căutat a nu se pregăti dificultăți tinerei Turcii (...). Pe de altă parte, însă, o repet, că trebuie să ne punem tot-d'auna întrebarea dacă nu cumva prin creșterea dificultăților interne Turcia nu va voi să respire printr'un atac contra vreunui din adversarii săi vecini; și sunt mulți care așteaptă o asemenea eventualitate".

21. *Situația Românilor într-un războiu*, în Ibidem, XII, 26, 25 septembrie 1911 2.

22. *Politica externă. Situație încordată*, în Ibidem, XII, 50, 11 martie 1912 2.

23. M., *Două rase: una în fața alteia. Românii și bulgarii*, în *Ibidem*, XIII, 22, 4 octombrie 1912 1.

24. *Ibidem*.

25. Vezi, de pildă, S. Mehedinți, *Legitima apărare* (apud "Minerva"), în *Ibidem*, XIII, 33, 3 ianuarie 1913 1; M. Mihăileanu, *Limba românească în Balcani* (apud "Conservatorul"), în *Ibidem*, XIII, 36, 24 ianuarie 1913 2; I. Bărbulescu, *Sufletul alianței Balcanice și istoria României* (apud "Minerva"), în *Ibidem*, XIII, 32, 20 decembrie 1912 1.

26. *Vezi Bulgarii ne amenință cu război!* (apud "Vecernia Poșta"), în *Ibidem*, XIII, 34, 10 ianuarie 1913 1-2.

27. Th.C. Mănescu, *Noua orientare ce ni se impune*, în *Ibidem* 1.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*, XIII, 37, 31 ianuarie 1913 1; vezi și *Sălbăticiile Bulgarilor istorisite de un grec supus otoman* (apud "Seara"), în *Ibidem*, XIII, 40, 21 februarie 1913 2.

30. Th.C. Mănescu, *Nu Silistra ci Turtucaia*, în *Ibidem*, XIII, 36, 24 ianuarie 1913 1; declarația amintitului fruntaș bulgar este consemnată la rubrica *Informațiuni*, în *Ibidem*, XIII, 33, 3 ianuarie 1913 3.

31. *Idem, Bulgarii ne urâsc fără motiv*, în *Ibidem*, XIII, 48, 18 aprilie 1913 1.

32. *Ibidem*.

33. *Idem, România față cu războiul dintre aliații balcanici*, în *Ibidem*, XIII, 52, 30 mai 1913 1.

34. *Ibidem*.

35. *Idem, Războiul dintre aliații balcanici*, în *Ibidem*, XIV, 2, 20 iunie 1913 1.

36. *Idem, Momente mari*, în *Ibidem*, XIV, 3, 27 iunie 1913 1.

37. *Ibidem*.

38. *Ibidem*.

39. *Apel către Călărăseni*, în *Ibidem*, XIV, 4, 4 iulie 1913 1.

40. *Ibidem* 2.

41. Iată câteva exemple: "D-nu N.N. Săceleanu, deputat și mare agricultor din acest județ, a depus la primăria comunei Roseți o petiție prin care se cere a se pune în vedere familiilor locuitorilor învoiți în moșie, și cari sunt mobilizați, lipsiți de hrană, că le va da cele necesare pentru traiu, fără nici o plată, pe tot timpul mobilizării.

Acelaș lucru l'a făcut d. Dumitru N. Săceleanu la comuna Mărculești"; D-l Ionel Nicolescu-Sighireanu deputat, mare proprietar în acest județ, a promis să dea gratuit familiilor soldaților mobilizați din

satul Sighireanu câte un chilogram de mălaiu și un sfert de chilogram legume de fiecare membru al familiei și pe fie-care zi cât va ține campania"; "D-nu Ioan Poenaru-Bordea a dat gratuit la soțiile și copiii celor mobilizați din satul "Poenaru-Bordea" pâine, mălaiu și legumă pe una lună de zile, cât timp vor sta mobilizați, iar după întoarcerea lor la vetre le va da și pământ din moșia sa"; "D-nu N.N. Seceleanu deputat a promis că va da în fie-care zi pentru ajutorul familiilor mobilizaților din acest oraș câte o sută de pâini" (*Informațiuni*, în *Ibidem*, XIV, 4, 4 iulie 1913

3); "Subsemnatul D.T. Apostol deputat declar că dăruiesc de veci în plină proprietate locuitorilor din comuna Sudiți jud. Ialomița cari au fost mobilizați în războiul cu Bulgaria una garnitură complectă de treerat pe care o puiu la dispoziția lor chiar de acum în gara Muftiu-Brăila" (*Ajutoare pentru familiile mobilizaților*, în *Ibidem*, XIV, 7, 1 august 1913 3).

42. *Un Apel*, în *Ibidem*, XIV, 5, 11 iulie 1913 2.

43. *Regele Carol anunță încheierea păcei*, în *Ibidem*, XIV, 7, 1 august 1913 2.

1913 44. *Atitudinea Bulgariei față de noi în timpul din urmă*, în *Ibidem*, XIV, 17, 31 octombrie 2.

1913 45. *Ce sunt în stare să facă bulgarii cetățeni români*, în *Ibidem*, XIV, 15, 10 octombrie 1-2.

46. *Ibidem*.

47. *Rolul României (în) Asigurarea păcei europene*, în *Ibidem*, XIV, 22, 12 decembrie 1913

1.

48. *Ibidem*

LES ÉVÉNEMENTS DE BALKAN (1908-1913) REFLETÉS DANS LA PRESSE DE CĂLĂRAȘI (Résumé)

Les journeaux les plus importants qui ont paru à Călărași entre 1908 et 1913 reflètent les événements de Balkan: des nouvelles sur les relations interbalkaniques, des commentaires sur les différends de la zone, mais aussi sur l'attitude de la Roumanie, par rapport aux événements de Balkan. La plus part des références sont des extraits du journal des conservateurs du Călărași "Deșteptarea Ialomiței" qui reflète les sentiments de l'opinion publique; la conciliation des différends par des actions pacifiques et demandé l'implication plus active de la Roumanie pour la défense de la frontière de Dobroudja. Dans les pages du même journal nous travons des articles sur la Bulgarie et le peuple bulgare. On condamne les intentions annexionistes de l'état voisin. Enfin, la presse de Călărași a appuyée par des articles patriotiques l'action politique

et militaire de 1913 de la Roumanie en considérant que "la Roumanie a usé de prudence quand elle a pu mais n'a pas voulu s'étendre de plus vers Bulgarie" ("Deșteptarea Ialomiței", 12 décembre 1913).

